



Nikdy nejsi sám

Irena Kopecká

M. HANZELKA
08

NIKDY NEJSI SÁM

Irena Kopecká



2018

NIKDY NEJSI SÁM
Text @ Irena Kopecká
Ilustrace @ Miroslav Hanzelka

ISBN: 978-80-7590-005-0

Já počkám

Mladá generace má pocit, že s ní přichází lepší svět.

Stará garda má pocit, že s ní ten lepší svět odchází.

Karel Čapek

Každý člověk je nahraditelný, ve všem a všude. Možná určitou dobu nebude náhrada fungovat tak dokonale jako originál, ale to nic nemění na tom, že vše půjde dál tak, jak má. I bez nás.

Je to tvrdé, ale pravdivé zjištění a čím dřív to pochopíme, tím lépe pro nás. Jsme lidé smrtelní.

Seneca Mladší říká: „Všechno si vyžádá smrt, je zákonem, ne trestem zemřít.“

Domnívám se, že velmi půvabně otázku života a smrti vyjadřuje Christian Friedrich Hebbel: „Život je jen otevření a zavření očí. Záleží pouze na tom, co během této krátké chvíle uvidíš.“

Já Vám přeji, abyste viděli hodně pěkných věcí, na ty škaredé hned zapomeňte.

Budete-li chtít, zvu Vás na procházku mými vzpomínkami.

Pokud na Vás padne únava, je to jednoduché, stačí knížku uzavřít. Ráda na Vás počkám.

Milosrdný Bůh

*Člověk získává sílu, zkušenost a sebedůvěru každým zážitkem,
kde se musí podívat do tváře strachu...
Kdy musí udělat to, co udělat nedokáže.
Eleanor Rooseveltová*

Rakousko-Uhersko: Doba přející vyvoleným, ale těch je velmi málo. Všude bylo plno bídy. Ustrašení lidé žili ze dne na den ve starostech o bydlení a živobytí. Často šli rodiče hladý spát, aby mohli dát chléb svým dětem.

„Tak to už dál nejde,“ sklonil se otec rodiny k matce. „Zítra to provedu,“ dodal tiše a rychle se obrátil, aby se nemusel dívat, jak slzy zalily tvář jeho milované ženy. Stačil ale ještě zahlédnout, že mlčky přikývla.

Druhý den ráno vzbudila matka nejstaršího synka velmi časně, bráškové ještě spali. Oblékla ho, nachystala snídani a tatínek mu řekl, že půjdou spolu na procházku, maminka že musí zůstat s dětmi. Jeník přikývl.

„Žádné loučení,“ drsně pronesl otec, když matka syna v slzách objala. Ustrašeně couvla a vložila chlapci do kabátku jakousi cedulku.

Vyšli. „Tatínku, kam jdeme?“ bojácně se zeptal Jeník. Bylo šero, den se teprve začal rodit. „Víš, synku, teď se o tebe bude starat strýček, psal mi, abych tě vypravil a posadil do vozu, že on si tě už vyzvedne.“

Jeníček zvedl hlavu ke svému otci: „To tam budu sám bez maminky? Bez brášek a bez tebe?“ Malá hnědá očka se mu zalila slzičkami.

„Už jsme na místě,“ řekl mu otec, ohlédl se po prázdném náměstí a rychle ho posadil do jakési bryčky plné kůží, u které stál kůň.

„Zachumlej se do kůží, aby ti nebyla zima, než strýček přijde, já se zatím po něm podívám,“ řekl mu otec přiškrceným hlasem, pohladil ho drsnou rukou po tváři a rychle zmizel.

Jeníček poslechl. Schoulil se do kožešin a za chvíli usnul. Nevěděl,

že na podloubí stojí schovaný jeho otec, ruce zaťaté v pěst a že pozoruje, jak řezník stojící před obchodem U Rosmarina nasedá na kozlík a odváží si jeho nejstaršího syna někam do Rakous. Jak ho přijme, až ho v bryčce objeví? Najde v kapse cedulku s jeho jménem, bydlištěm a prosbou, aby ho vychovali, že doma nemají co jíst? Vždyť u řezníka je vždycky kousek masa na polévku. Najde, utěšoval sám sebe, když se těžkým krokem bez svého prvorozeného syna vracel domů. Nespěchal, neměl proč, před týdnem ztratil práci a novou nesehnal.

Když přišel domů, našel svou ženu klečící před křížem. Visela očima na jeho rtech.

„Vyšlo to, Jenda neplakal, ten řezník přijel časně ráno, tak jako vždycky.“ Pak poklekl vedle ní a nahlas řekl to, co jím celou dobu lomcovalo: „Bože, dej, ať ještě někdy uvidím svého syna.“

Bůh je milosrdný. Když bylo Jendovi patnáct let, vrátil se ke svým rodičům.

Poděkování

*Ze všeho, k čemu moudrost nabádá proto, abyste měli šťastný život,
je nejskvělejší přátelství. Epikuros*

Když jsem se narodila, byla válka, jídla bylo poskrovnu, ale moje matka se o mě starala, jak nejlépe uměla. Lidé ji měli pro její mírnou a laskavou povahu rádi. Stávalo se, že když přišli k nám do obchodu s ovocem a zeleninou a uviděli vedle obsluhující maminky stát malou, bledou holčičku, mě, pozvali nás na nedělní koláč. Tak jsme šly.

Nejčastěji jsme navštěvovaly paní Šmahlíkovou a Genserkovou. Šmahlíkovi měli krávy, husy, slepice, možná i koně, nevím. Když jsme přišly, paní Šmahlíková nás posadila za stůl a už nesla na talíři vdolky, nebo tvarohový koláč.

Její manžel si k nám přisedl a z rohu kuchyně nás pozorovali dva štrapatí kluci, Jan a Jarek.

„Až dorosteš, Irko, můžeš si vybrat ženicha,“ vtipkovala paní Šmahlíková a já vždy zčervenala.

„Ber si koláč, nestyd' se,“ vložil se do řeči její muž a vykulil na ni oči, aby si mě přestala dobírat.

Já si ale nikdy nevzala, i když se mi z té vůně točila hlava. Měla jsem dojem, že bych nemohla polknout ani jedno sousto, když se na mě všichni dívali. Maminka ochutnala, pochválila a vybalila svůj dárek – pár hlávek salátu.

„Tož vám koláče zabalím domů,“ rozhodla se hospodyně a do sáčku od mouky naskládala výslužku. Často přidala i bandasku kravského mléka. Maminka celá šťastná děkovala.

„A ty se, Irko, polepši!“ neodpustila si s úsměvem paní Šmahlíková svou obvyklou poznámku. Sklopila jsem oči.

Když za námi zaklaply dveře, vždy jsem prosila, aby mě maminka už k nim nebrala. Ale ona mi vysvětlovala, že to jinak nejde, že něco musím vydržet.

Za války můj otec jezdil nakupovat ovoce a zeleninu, aby měl obchod dobře zásobený, takže v obchodě prodávala jen maminka. Pokud mi chtěla vylepšit stravu, měla čas až po uzavření obchodu. Jednu dobu bylo však vyhlášeno stanné právo, po určité hodině se nesmělo v noci vycházet. Maminka to řešila tak, že si vzala na prsa dvě malé alumini-ové bandasky, na jedné straně ploché, které se uzavíraly korkem a vykradla se právě ke Šmahlíkům pro mléko. Jestli se bála? Zcela jistě, později vyprávěla, že se jen plížila pod stíny, často nehnutě přitisknutá ke zdi či plotu. Ale čerstvé kravské mlíčko vždy donesla. Teprve dnes si uvědomuji to hrdinství matek, co všechno dokázaly udělat pro své děti.

Šmahlíkovi potomci bydlí pořád na stejném místě, kousek od bývalého hotelu Letka, ale dům má zcela jinou podobu, kolem je zámecká dlažba, nové oplocení s vraty na elektronické otevírání. Místo krav tam stojí auto. Původní majitelé by netrefili domů. Já vím, za to může čas.

Dalším místem, kde jsme byly občas pozvány, byla rodina paní Genserkové. Její manžel měl stolařství kousek od vlakového nádraží. Genserkovi měli dvě děti – starší dceru Marii a syna Josefa.

Pan Genserek byl člověk nesmělý, většinou byl v dílně. Někdy nás tam i pozval, aby nám ukázal, co právě dělá. Ve stolárně vždy voněl klič a dřevo, to se mi líbilo. Ukazoval nám hotové výrobky i části, ze kterých vznikají. Měl velmi rád svou práci.

S Genserkovými dětmi jsem si rozuměla, Maruška byla jen o dva roky starší a Pepík zas o málo mladší než já. Jednou jsme se setkali na nějaké oslavě. Maruška i já jsme měly na sobě nové kroje, tak nás někdo vyfotil. I s Pepíkem, aby též měl památku.

Ale ani u nich jsem nebyla schopná něco sníst. Odcházely jsme proto rovněž s výslužkou. Maminka mi pak často hubovala, proč si něco nevezmu, když mi to nabízejí, ale já jsem opravdu nemohla. Byla jsem zvyklá jíst jenom doma. Nedokázala jsem si představit, že bych měla vztáhnout ruku a něco si vzít. Musím přiznat, že mi to dělá problém dodnes.

Nikdy však nevyjádřím dost díky těmto dvěma rodinám, které nám pomohly přežít v době nejtěžší, v době války.

Ve sklepe

Odvaha je žebřík, po kterém stoupají všechny ostatní ctnosti.

Claire Booth Luce

„Maminko, já se bojím,“ šeptala jsem. Ozvala se strašná rána, jako by zahřmělo. Maminka mě silněji přitiskla k sobě a konejšila: „Neměj strach, nic se nám nestane, jsme schované ve sklepe.“

Z velké hromady uhlí se oddělovaly jednotlivé kousky a začaly se sypat dolů. Byla jsem tenkrát malá čtyřletá holčička, ale dodnes si pamatuji to šramocení, jakýsi otřes, ránu a pak rachot padajícího uhlí. Padalo až k našim nohám. Okénka byla zatemněná, ve válce nesměl za noci pronikat ani proužek světla, aby se nepřátelská letadla nemohla orientovat, kde leží město. Proto sklepní okna byla zatemněná napořád. Mně se zdálo, že ta tma je strašná. Najednou jsem si vzpomněla, že tam někde nahoře zůstal tatínek a začala jsem plakat. „Maminko, kde je tatínek?“ Odpověď jsem nedostala, zvenčí bylo slyšet jen výkřiky a změt' hlasů.

„Nebreč, ať nás někdo neuslyší!“ sykla maminka.

Plna hrůzy jsem okamžitě přestala vzlykat. Směsice zvuků nyní sílila, Když jsem myslela, že už ten strach nevydržím, objevil se tatínek. „Už je po všem, vedle spadla bomba, ještě to hoří, přijeli hasiči, ale už se nemusíte schovávat, už je po náletu. Pojd'te nahoru.“

Vyšly jsme. Dům, který stál přes ulici naproti našeho domu, už nebyl. Jen hořící trosky, kouř a spálenina.

„Tatínku, a kde ti lidé budou bydlet?“

„To nevím,“ tiše řekl otec, a abychom přišly na jiné myšlenky, odvedl nás do našeho obchodu s ovocem, zeleninou a semeny.

Dnes je v něm pekárna „U Freuda“ a místo, kde za kamennou zídou stával dům, zůstalo prázdné dodnes.

Vana

Náš každodenní život je naším chrámem a naší vírou.

Chalíl Džibrán

Po roce 1945 se naše rodina přestěhovala na Benátky, kde měl otec na ploše 42 arů své zahradnictví. Byly to vlastně dvě zahrady. Na jedné stál náš dům, na druhé, o ulici dál, byly skleníky. Zvláštní bylo, že ty dva obrovské lány země se vždy ručně ryly, traktor ani koně nesměly pomoci s orbou.

„To tak, aby tu zem udusali, ne?“ zlobil se tatínek, kdykoli mu někdo nadhodil, že rytí je velká dřina.

„Já vím, však najmu příležitostně učně,“ odsekl a víc už se o tom nebavil.

Jak řekl, tak udělal. Tři nebo čtyři hoši se vždy na práci našli a maminka ryla s nimi. Otec nikdy neryl, vždy si vzal hrábě a čerstvě zrytou zeminu upravoval do rovných záhonů. Rylo se vždy tak tři čtvrtě metru, více ne, aby se mohly větší hrudky shrabovat dolů do brázdy a na povrchu pak zůstala jen pěkná hlína. Při obrácení půdy rýčem nesměl nikdo zem sekat, aby nepřesekl případné kořeny, neboť by se pak hůře vybíraly, ale obrácená zemina se vždy rozbíjela úderem rýče zleva a zprava. Kořeny pak zůstaly vcelku a dobře se odstraňovaly. To se ale příležitostným pracovníkům nelíbilo, bylo to pracnější, proto mnozí neuposlechli. Maminka dělala, že to nevidí, ale tatínek se vždy rozzlobil. Pokud takový přestupek uviděl vícekrát, pracovníka vyplatil a vyhodil.

„Se zemí je třeba pracovat s láskou, květiny potřebují zem kyprou a zbavenou kořenů, aby mohly dobře růst a kvést!“ vysvětloval.

Měl pravdu. Péče vynaložená rostlinám se mu vracela. Nejen hledíky, ale i mečíky byly jeho chloubou. Je známá stará fotografie příborského náměstí, kde je zachycen jeho stánek s velkým džberem mečíků. Tatínek je v klobouku, vedle něj stojí jeho dcerka Růženka se svou matkou – druhou otcovou ženou.

Ale vraťme se do doby, na kterou si vzpomínám. Je samozřejmé, chceme-li, aby vše úspěšně rostlo, sílilo a kvetlo, že je nutné rostliny pohnojit. Kromě syntetických hnojiv, rozhozených před rytím po záhonech, se u nás ještě hnojilo organickými hnojivy.

Jak to vypadalo v praxi? To přišli za tatínkem sousedé a prosili, až bude rýt, jestli by jim vynesl žumpu u suchých záchodů. Otec přikývl. Měl vyčleněné čtyři větší zahradnické plechové konve, do kterých se vše, co bylo v žumpě, přelávalo. Někdo to džberkem na tyči vyléval, jiný nosil a vyléval při rytí do brázd, další to překrývali zrytou zeminou. Pachu bylo všude až moc, to jsem vždy utíkala do skleníků.

Pravda, práce to byla těžká, namáhavá, domnívám se, že vůbec ne pro ženu jako byla moje maminka. Nikdy si ale slůvkem nepostěžovala, byla statečná. Pamatuji si, jak jí jednou otec slíbil, že za tu dřinu nám obstará vanu. Do té doby k naší očiště sloužila malá dřevěná vanička, do které po koupání maminka namáčela špinavé prádlo.

Za nějaký čas příběhl k nám otec a oznámil nám, že večer se budeme koupat ve velké vaně. Matce i mně se rozzářily oči štěstím. Je to vůbec možné?

Otec se tvářil tajuplně. „Tak večer se přijďte koupat.“

Když se počalo šerit, vzaly jsme ručníky, mýdlo a šly jsme. Tatínek nás zavedl do chodby před jeho kanceláří, rozsvítil světla a hrdě ukázal do rohu místnosti. Stála tam velká rezavá nádrž. Poplašeně jsem pohlédla na matku. Ta mlčela, ale otec vysvětloval: „Teprve před půl hodinou odešel instalatér, musel ji napojit na rezervoár vody. Doslechl jsem se, že ve fabrice ji budou vyřazovat, je pevná, z litiny, tak nám poslouží,“ dodal.

„Vždyť je celá rezavá,“ pípla jsem.“

„No a? Lidé si v lázních kupují železité koupele a ty je budeš mít tady zdarma. Tak nemáte radost?“

Mlčky jsme přikývly. Od té doby jsme se chodily v sobotu koupat do skleníku. Na jaře, v létě a na podzim to šlo, ale v zimě po teplé koupeli vyjít ven příjemné nebylo. Navíc, nevím proč, ale mně v té rezavé nádrži s rezavým rezervoárem nad hlavou bylo vždy velmi úzko. Nikdy jsem to ale neřekla.

Po otcově smrti v roce 1955 jsme s maminkou vedly tři roky zahradnictví samy dál. Bylo to však neúnosné. Náš soused měl o parcelu velký zájem, tak jsme mu ji prodaly a vyplatily hypotéku.

Rezavou nádrž nový majitel odvezl do železného šrotu, ale navlas stejnou máme dodnes pod pumpou u našeho domu. Je naplněna vodou a puškvorec, který tam kdysi nasadil otec, roste tam dosud.

Nemohl jinak

*Láska nám dává potřebnou sílu,
abychom se zhostili nemožných úkolů.
Paulo Coelho*

„Irenko, půjdeš se mnou zalévat?“ Horlivě jsem přikývla, sundala zástěrku a už jsem běžela pro svou malou koněvku.

Pomalu jsme se vydali k Lubině, na jejímž břehu otec vysázal mladé topoly. Nejen ty, ale i celou záhonovou úpravu podél nábřeží jsme zalévali.

V ozdobných záhonech podél cesty u železniční tratě dominovaly zase červené muškáty a bílé begonie – voskovky. Ohraničoval je stříbrný pruh alpinky zvané santolinum, které tatínek v době jeho bujné vegetace tvaroval zastříhnutím. Jak ráda jsem pozorovala zalité záhonky! Vždy se mi zdálo, že vydechují zvláštní opar plný díků. Však to bylo taky nespočet konviček a konví vody, které jsme nabírali z řeky a museli po schůdcích vynášet nahoru.

Když jsme skončili, šero už zahalovalo krajinu. Mlčky jsme pak usedli na horní schodek a dívali se na siluetu kostela, dokud ve tmě zcela nezmizela. Naslouchali jsme šplouchání vlnek narážejících na oblázky a bylo nám moc hezky.

Jednou jsem zabloudila pohledem k útlým stromkům topolů a tiše se zeptala: „Tatínku, budou z nich někdy velké stromy?“

„Pokud je lidé nepolámou a budeme se o ně starat, tak jistě.“

Měl pravdu. Dnes nábřeží řeky Lubiny lemuje řada vzrostlých topolů. Možná si i ony vzpomínají, kdo se o ně v mládí staral. Tatínek za to nedostal ani korunu, dělal to proto, aby stromy a květiny mohly žít, prostě proto, že nemohl jinak.